

שאלות

- א. שם נוסף למרים הנביאה אחות משה ואהרן .
- ב. איתא בגמרא – (סוכה לו.) **אזוב** שבו מזים ממי פרה אדומה על טמא מת כדי לטהרו, אם היה **קצר** מכדי שיגיע לתחתית השפופרת המכילה את המים — **מספקו** (מאריך אותו עד שיספיק) **בחוט** או **בכוש** (בפלך) שתוחב בו, וכו' **אלא לאו שמע מינה** [תלמוד מכאן] כי **לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה**, ולא הוי חציצה. לכאורה קשה מיששכר איש כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה פרש"י וחציצה פוסלת בקדשים דכתיב **ולקח הכהן** בעינן שתהא לקיחה בעצמו של כהן. הרי (לדעת רבא) לא הוי חציצה.
- ב. מי שרואה את האבן שזרק עוג מלך הבשן על משה רבינו וישראל, מה צריך לברך. וכן מי שרואה את מעברות נחלי ארנון – שבשעה שישאל קרבו לארץ ישראל ועמדו לעבור בגיא, הכינו להם האמורים מארב, ונעשה נס ונדבקו ההרים זה לזה ומחצו את האויב.
- ג. **ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי יפתח כי לקח ישראל את ארצו בעלותו ממצרים מארנון ועד היבק ועד הירדן ועתה השיבה אתהן בשלום.** (שופטים יא יג) מהי טענתו של מלך בני עמון לתבוע מבני ישראל את הארץ שכבר מוחזקת בידם שלוש מאות שנה, וזהו דרך העולם שהם כובשים במלחמתם מדינות של מלכים אחרים, ולא מצינו שהבעלים הראשונים יחזרו לתבוע בפרט אחרי שלוש מאות שנה.
- ד. **ותמת שם מרים ותקבר שם.** (כא א) א"ר אמי למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת, אף מיתתן של צדיקים מכפרת (מועד קטן כח.) על איזה חטא כיפרה מיתת מרים הנביאה.
- ד. **קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אתם הר ההר. והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם.** (כח-כו) לכאורה כיצד היה אהרן יכול ללבוש את הבגדים בהר ההר, הרי אין יוצאים בהם חוץ לעזרה כלל.
- ה. **ותמת שם מרים ותקבר שם. ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן.** (כא-ב) פרש"י – מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים. איתא במשנה (אבות ה') עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן: פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלוחות. **מי הראשון** / הראשונה שראה / שראתה את בארה של מרים.
- ו. ראייה בפרשה שכל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה.
- ו. מעשה מההפטרות המשמש כדוגמא ב'שערי תשובה', שאם אדם חטא כלפי חברו והתחרט תהא החרטה גרועה בעיני חברו.
- ז. ראייה בפרשה שקברי גויים אינם מטמאים, ולכן מותר לכהן להיכנס לבית קברות של גויים.
- ח. **ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי.** (כא ט) על מי נאמר שהרס את נחש הנחושת שבנה משה רבינו כיוון שהעם התחיל לעבוד אותו בחשבם שיש בו אלהות על כי נתרפא הנשוך כאשר הביט בו.
- ט. ולמה העלייתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות. (כח ה) זרע כולל חיטה ושעורה, מדוע לא מזכירים זית ודבש כמו בפסוק ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ודבש וזית שמון ודבש. (דברים ח ח.) וכן במרגלים מדוע הביאו דווקא את שלושת הפירות ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים. (במדבר יג כג.)
- י. **התפלל אל י-הוה ויסר מעלינו את הנחש.** (כא ז) מדוע בקשו בני ישראל שהי יסיר מעליהם את הנחש, הרי רבים היו הנחשים שתקפו באותה העת את מחנה ישראל והיו צריכים לומר בלשון רבים.
- כ. **ויאמר י-הוה אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.** (כב יב) לכאורה מה שייך לשון אמירה כאן, הלא דיבר איתם קשות והודיע להם קנסת מיתתם.
- ל. **וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו בנתיב ויירש [ויורש] את האמרי אשר שם.** (כא לב) מה הטעם שמשה שלח מרגלים ליעזר באופן מיוחד.
- מ. כיצד מזכירים בתפילת הגשם את מה שהיכה משה את הסלע והוא נחשב כעוון למשה שבגללו לא נכנס לארץ, ומה הטעם לבקש כי בזכותו נזכה למים בעוד אנו מזכירים את חטא מי מריבה.
- נ. **ויאמר י-הוה אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו.** (כא לד) פרש"י - שְׁהָיָה מִשֶׁה יָרָא לְהִלָּחֵם, שְׁמָא תַעֲמֹד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם, שְׁנַאֲמַר וַיִּבֶא הַפְּלִיט (בראשית יד יג) . - מדוע פחד משה רבינו מעוג מלך הבשן, הלא כוונתו של עוג היתה רעה, כדי שיהרג אברהם ועוג ישא את שרה. ועוד הקב"ה מזהיר אל תיראו ואל תערצו מפניהם (דברים לא ו) ואיך יירא משה רבינו מזרוע בשר.
- ס. איתא במדרש - בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה יושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר בני אומר: עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר משה לפניו: רבש"ע, העליונים ותחתונים שלך הן ואתה אומר הלכה בשמו של בשר ודם? אמר לו: צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפרשת פרה אדומה תחלה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים. אמר לפניו: **רבון העולמים, יהי רצון שיהא מחלצני!** אמר לו: חייך שהוא מחלצך הה"ד ושם האחד אליעזר (שמות יח ד), ושם אותו המיוחד אליעזר. (תנחומא חקת ח) למה ביקש משה שר"א יהיה מיוצאי חלציו והרי הראה לו הקב"ה דור דור וחכמיו ובוודאי אמר הקב"ה הלכה משמם של רבים מהם, ועוד שהרי אין הלכה כר"א, אלא כר"מ.
- ע. איתא בגמרא (שבת פג:) **אמר ריש לקיש: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שפמית עצמו עליו, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל** (ויט יד). לכאורה קשה מהפסוק **אשר יעשה אתם האדם וחי בהם** (ויקרא יח ה) ודרשו חז"ל (יומא פה:) **ולא שימות בהם**. וכן איתא בגמרא (בבא קמא סא.) אמר [דוד] כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו [שלא יבואו אחרים אף הם להסתכן בכך]. הרי שאין למסור עצמו למיתה על דברי תורה.
- פ. **ויאמר י-הוה אל משה עשה לך שרף ושים אותו על גס והיה כל הנשוף ורָאָה אתו וחי.** **ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי.** (כא ח-ט) לכאורה ה' ציוה את משה לעשות 'שרף' ומדוע עשה 'נחש'.
- צ. **זאת חקת התורה אשר צוה י-הוה לאמר** (ויט ב) **אשר צוה י-הוה ר"ת 101, וכן צוה בגימטריא 101, איתא בגמרא (חגיגה ט:) אינו דווקא שונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד. איהו בעל כנף מצניעין אותה בשבת לרפואה והוא מין עוף המצוי בין הדקלים ועושים ממנו רפואה לפקח ולהחכים, שהאוכל ממנו הוא סגולה לזיכרון טוב.**
- ק. **והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי.** (כא ט) על מנת שכל עם ישראל יוכלו לראות את הנחש עשה אותה מנחושת מזוקקת מאירה ומזהירה. איך קוראים בתניך לנחושת מזוקקת.
- ר. **ונשבו במצרים ימים רבים** (כ טו) כמה שנים בסך הכל היו בני ישראל במצרים.
- ש. **ויאמר י-הוה אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.** (כב יב) לכאורה קשה למה נענש אהרן הלא משה דיבר ומשה היכה את הסלע.
- ש. כמה שנים עברו משנאמר לעשיו ועל חרבך תחיה (בראשית כז מ) עד שאמר פן בחרב אצא לקראתך. (במדבר כ יח)
- ת. באיזה עצים היו רגילים להשתמש לעצי המערכה על גבי המזבח וכן לצורך שריפת פרה אדומה.

תשובות

- א. אפרת - בשמות רבה נאמר כי אפרת, זו מרים. למה נקרא שמה אפרת? שפרו ורבו ישראל על ידיה.
- ב. ביזיון הוא ודרך בזיון אסור לפי שהיה יששכר איש ברקאי כורך ידיו בכפפות לכבוד עצמו כדי שלא יתלכלכו ידיו בדם האיברים ומבזה קדשי שמים. אבל דרך כבוד מותר, ומה שאמר רבא לא הוי חציצה דרך כבוד הוא. (תוס' ד"ה דבעינא לקיחה תמה וליכא. שם)
- ג. ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. (שוע אוה ריח א)
- ד. גזילה היא בידם ודרך אונס ולססיות (לטענת מלך בני עמו), וקיי"ל קרקע אינה נגזלת ולעולם היא בחזקת בעליה עומדת. (זרע שמשון)
- ד. דיבת הארץ – אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. (משנה תענית ד ח)
- כעונש על חטא המרגלים נגזר עליהם למות במדבר. מדי שנה בערב תשעה באב היו העם חופרים קברים ללון בהם בליל תשעה באב. בבוקר היה העם עורך מפקד ומבחין כי 15 אלף מתו באותו הלילה. בשנת הארבעים ליציאתם ממצרים חפרו העם קברים כרגיל אולם בבוקר גילו כי איש לא מת. הם חששו כי טעו בתאריך ולפיכך לנו גם בלילות הבאים בקבריהם, ובחמישה עשר באב כשראו את במילואו הבינו שהגזירה בטלה ושמוחו שמחה גדולה. ומרים נפטרה ב' בניסן בשנה האחרונה של שנת הארבעים במדבר.
- ד. דינו בשעת יציאת נשמתו הוי כאילו בשמים, ומותר לו ללבוש בגדי כהונה בשעת פטירתו, דהוי כאילו כבר נפטר מהעולם ונעשה פטור מן המצוות ושוב היה רשאי ללבוש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה, כיון דפטור מן המצוות ולא נתחייב באיסורים כלל. (להורות נתן). א"נ מה שנתקדשו הבגדים שלא לצאת בהם מחוץ לעזרה היינו דווקא בשעת עבודה ממש, אבל שלא בשעת עבודה לא. א"נ הוראת שעה היתה שילבש אהרון את הבגדים בהר ההר. (הדר זקנים) א"נ מיתת צדיקים מכפרת כקרבן נמצא כשעלה אהרון להר ההר למות עבד עבודה לכפר על ישראל. (אמרי חן)
- ה. הגר וישמעאל – איתא בפרקי דר"א (פרק ל) בן שבע עשרה שנה הלך ישמעאל מבית אביו ויצחק מבן ארבעים שנה כשלקח רבקה ובזכות אברהם לא חסרו המים מן החמת וכיון שהגיע לפתח המדבר התחילה תועה אחר ע"ז של בית אביה חסרו במים מן החמת כמו שאמ' לעיל ועייפה נפשו של ישמעאל בצמא והלך והשליך את עצמו תחת חרולי המדבר להיות חרשן עליו ואמ' אלהי אברהם אבי יש לפניך תוצאות מים קח את נפשי ממני ואל אמות בצמא ויעתר לו שני. כ' ש"מ ע"ג-להים אל קול הנער בא"ש הוי שם. (בראשית כא יז) **ושם נפתחו להם הנאר שנבראת בין השמשות והלכו ושתו ומלאו את החמת מים שני ויפקח אלהים את עיניו.** (שם כט יט)
- ו. **וידברו העם בא-להים ובמשה** (כא ה) וכי תעלה על דעתך שישראל מהרהרין אחר שכונה אלא מתוך שהרהרו אחר משה מעלה עליהם הכתוב כאלו דברו בשכינה ובמשה. (יד רמא – סנהדרין ק.)
- ו. **ומדוע באתם אלי עתה בא"ש צר לכם** (שופטים יא ז) כתב בשערי תשובה (ב ב) - ותראה במנהג בשר ודם כי יחטא לאיש, ובעת צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו תהיה החרטה הזאת גרועה בעיני חברו, כענין שאמר יפתח (שופטים יא ז) **ומדוע באתם אלי עתה בא"ש צר לכם**. ומחסדי הש"ת שהוא מקבל התשובה מתוך הצרה ותהי לרצון לפניו.
- ז. **זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים.** (וי' יד) דרשו חז"ל קברי גויים אינן מטמאין בטומאת אהל אתם קרויין 'אדם' ואין הגויים קרויין 'אדם'. — הרי דין זה חל רק על ישראל, ולא על גויים. (יבמות סא.)
- ח. חזקיהו המלך - הוא הסיר את הבמות ושב את המצבת וכת את האשרה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כ' עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן. (מלכים ב ח ד)
- ט. טעם המן היה טעם של דבש שנאמר **וטעמו כצפיחת בדיבש** (שמות טז לא). וטעם של שמן שנאמר **והיה טעמו כטעם לטד השמן**. (במדבר יא ח) לכן בניי לא התלוננו שחסרים להם זית שמן או דבש. (חת"ס, משך חכמה) וכן במרגלים הביאו מה שהיה חסר להם.
- י. יצר הרע הינו הנחש הקדמוני – איתא בגמרא (ברכות ג.) לא הנחש ממית אלא החטא ממית. רק כאשר התלוננו **ונפשנו קצה בלחם הקלקל**. (כא ה) מיד הזיקום הנחשים ולכן ביקשו ממושה שיתפלל אל ה' שיסיר מהם את היצר הרע הוא הנחש הקדמוני שלא יסית אותם לחטוא עוד וממילא לא יזיקום הנחשים הגשמיים. (אדרת אליהו)
- כ. כבודו של משה הוא שיאמר לבני ישראל באיזה עוון נקנסה עליו מיתה שלא יאמרו שעבר עבירה בסתר. ולשון חיבה הוא. ואלמלא כבודו של משה לא היתה ראויה להיכתב לפי שהיא נועלת דלת בפני בעלי תשובה שיאמרו שבעבור דיבור קטן אחד מפיו נקנסה עליו מיתה אנו אעכ"ו. (רבינו אפרים)
- ל. לימוד הוא ליהושע – שדרך ארץ לשלוח מרגלים. (לקח טוב). א"נ ישבו ישראל בכל ערי האמורי ורק יעזר נשאה. (תנחומא כד) ואף שהיו יכולים ישראל להוריש את יעזר בתחילה, השאיר אותה משה כדי לחזק את ליבם של מלכי כנען שיחשבו שהם נלחמים בדרך הטבע. (שפתי חכה). א"נ שלחם כדי שידעו את הגבולות שבין ארץ לארץ, שלא יעברו ישראל על הציווי שלא להתגרות בעמון ומואב. (ילקוט האזובי) וסבור היה משה שמא מואבים או עמונים הם, מאחר והעיר הזו היתה ברשות בני עמון בעבר. (רש"י הירש)
- מ. מעביר על מידותיו היה, ואנו מבקשים שבזכות הצדיקים שהיו מעבירים על מידותיהם, מידה כנגד מידה יסלח לנו הקב"ה ויזכנו בגשמי ברכה, לפי שבכך התבלטה ענוותנותו של משה רבינו. (שוע צ"ח אלעזר חלק יז סימן מא) א"נ כוונתו לפרשת בשלח בעת ששהו ברפידיים ושם ציוה הקב"ה להכות את הסלע וכך עשה, ולא לפרשת מי מריבה. (כמוצא של רב)
- נ. נימול היה לפי שמהיה מבני יתו של אברהם אבינו, שכולם היו חתומים באות ברית קודש, וגם עוג נימול עמהם. (זוהר חוקת קפד א) ומשה התרשל במצוות המילה דכתיב **ויפגשוהו י-הוה ויבש ה'מיתו**. (שמות ד כג) וגם בניי לא מלו במדבר לפיכך היה מתיירא איך יוכלו ישראל לנצח אותו כיון שהם אינם נימולים, אמר לו הקב"ה אל תירא אותו **כי בידך נתתי אתו** לפי שמה נולד מהול. (אמרות ה)
- ס. סוד המצווה של פרה אדומה השיג, ולכן ביקש משה שיהא מיוצאי חלציו. (יד יוסף וד"ע) א"נ ודאי שמחה היא לאיש ללמוד מצוה זו שהיא חוק בלא טעם, והנה מי שלומד לשמה אין לו הבדל בין אם הדבר מובן בשכלו או לא, משא"כ אם לומד שלא לשמה לא לומד דברים שאינם מחכימים ושאינו מבין את טעמם. משה רבינו ביקש שיזכו יוצאי חלציו שילמדו תורה ג"כ לשמה. (משיב דברים)
- ע. **עוסק בלפול ומשא ומתן של תורה** – כדכתיב **אם פחקתי תלכו** (ויקרא כו ג) שתהיו **עמלים בתורה**, זה הביאור של ממת עצמו עליה, מה שאין כן אותם שלומדים מתוך עונג ואינם יגעים בה – אין התורה מתקיימת אצלם. (ט"ז או"ח מז א)
- פ. פגעו בכבוד קב"ה ובכבוד משה, שלח להם הקב"ה נחשים על שדיברו כנגד כבודו ושרפים על שפגעו בכבוד משה. הקב"ה אמר למשה **עשה לך בשבילך שרף** ובנוסף עשה נחש לכבודי, על כך אמר משה לכבודי אין צריך כי מחלתי להם, אך על כבוד הקב"ה אעשה נחש. (ריב"א), א"נ אף הקב"ה כיוון שיעשה נחש ולא שרף, ולא אמר לו בפירוש שמום כבודו של משה, שכאשר נגלה אליו בסנה עיכב את שליחותו נענש ונהפך המטה לנחש וגם כשהתרשל במילת בנו, לכן כדי לא להזכיר עונו אמר לו עשה לך שרף, ומשה הבין שרצונו בנחש. א"נ לא רצה הקב"ה להזכירו בשמו כי הנחש הוא סיבת החטא שגרם מיתה בעולם. (רבינו בחיי)
- צ. **צפרת קרמים** (שבת ט ז). מובא בפרק שירה **צפרת קרמים** אומרת. **אשא עיני אל הקרמים מאין יבא עזרי** (תהילים קכא א). **מאין** בגימטריא 101, ר"ל מוטב שתחזרו על הלימוד מאה ואחד כמנין **מאין** ותשיגו חכמה, **ולי יבא עזרי** להישאר בחיים. (כללי תורה)
- ק. קלל - כתיב **ונצעים פגעין נחשת קלל** (ויחזקאל א ז) וכן כתיב **ומרגלתיו פגעין נחשת קלל** (דניאל י ח)
- ר. רד"ו שנים. **ונשבו במצרים ימים רבים** ר"ת בגימטריא **רד"ו**. (רבינו יהודה החסיד)
- ש. שתק אהרון ולא מיחה במשה שאמר נוציא לך נענש. ואמרו חז"ל (שבת נד.) כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס בעוון הדור שנאמר (ויחזקאל ג יח) **ודמו מידך אבקש**. (רבינו אפרים)
- ש. שי"ז שנים – כמנין **צוארף** (317). ככתוב **ופרקת עלו מעל צוארף**. (בראשית כז מ). (רבינו יהודה החסיד)
- ת. תאנה - כל העצים כשרין למערכה חוץ משל גפן ושל זית אבל באלו היו רגילין במרביות של תאנה של אגוז ושל עץ שמן. (תמיד כט.)

